קמ"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב. תימה מה טעם אין הולכין ליתי בק"ו מדיני נפשות כדאמרינן בפ"ק דסנהדרין (דף ג:) ור' יאשיה מייתי ליה בק"ו מדיני נפשות ומה דיני נפשות דחמירי אמר רחמנא זיל בתר רובא דיני ממונות לא כ"ש ואפי' רובא דליתיה קמן אזלינן בדיני נפשות בתר רובא כדאמר בריש בן סורר ומורה (סנהדרין דף פט.) ו"ל דהתם גבי דיינים שאני דאשיב מיעוטו דידהו כמי שאינו וליכא למימר התם אוקי ממונא בחזקת מריה דהא ב"ד מפקי מיניה אבל גבי שאר ממון דאיכא מיעוטו וחזקה לא אזלינן בתר רובא: ה"ג **אמאי** פטור איבעי ליה לעיוני. אבל הך לא פריך אמאי מייב בנזקו כשהוזק איבעי ליה לעיוני כדפירשתי לעיל (דף כג. ד"ה ולמייב) דיותר יש לו לשמור שלא יזיק משלא יוזק * ולא שייך כאן כל המשנה ובא אחר ושיבה בו פטור (לעיל כ. כד:) דגבי אדם לא אמר הכי והא דאמר (לעיל דף כב. הניח מנוי גרו מבחוץ בעל הגמל פטור ולא אמר איבעי ליה לעיוני וי"ל דדוקא במקום הליכתו אמרינן איבעי ליה לעיוני וקלת קשה הא דאמר רבא לעיל כי אית לך רשות לסגויי עילאי ואמאי אית ליה רשות לסגויי הא בהמה נמי איבעי לה לעיוני כדמוכח בהפרה (לקמן דף נב:) דשור פקח ביום פטור וליכא למימר בממלא דה"ר שאינה יכולה לעבור אלא דרך עליה דא"כ לבעוטי נמי אית לה רשות: **ושמואל** אמר **באפילה** שנו. והא דפליגי לקמן (דף כט.) אי נתקל פושע הוא או לא כגון שנתקל מעצמו ולא נתקל בשוס דבר אבל הכא שנתקל מחמת מכשול ולא איבעי ליה לעיוני אנוס הוא ואע"ג דלעיל (דף כו:) מרבינן אונס כרצון באדם המזיק מפצע תחת פצע אונס גמור לא רבי רחמנא דהא בירושלמי פוטר אותו שיצן ראשון אם הזיק לשני הכא אלא ליצן וכן בהגזל בתרא (לקמן דף קיב.) גבי הניח להם אביהם פרה שאולה כסבורים של אביהם היא וטבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול שכך נהגו אבל מה שהזיקו לא דאנוסין הן ובמתניתין נמי תנן היה בעל חבית בראשון ובעל קורה באחרון דאם עמד בעל חבית ונשברה חבית בקורה פטור ונראה לדקדק דאדם המזיק דמפטר באונס (משום) שהוא כעין גרגיה מדתניא בשלהי האומנים (ב"מ דף פב: ושם ד"ה וסבר) המעביר חבית ממקום למקום ושברה רבי יהודה אומר שומר חנם יצבע ושא שכר ישלם והשתא מדמחייב ושא שכר ופוטר שומר חנם ולא מחייב מטעם אדם המזיק ש"מ דבאונס דכעין גרגיה אדם המזיק פטור ומדמה ר' יהודה נתקל לגרגיה אבל באונס שהוא כעין אגידה שהיא קרובה לפשיעה יותר כדאמרינן בהשואל (ב"מ דף לד:) דגרגיה קרובה לאונס ואגידה קרובה לפשיעה נראה דאדם המזיק חייב דא"ל לומר שלא יתחייב אלא בפשיעה וכן משמע לעיל דמחייב בנפל מן הגג ברוח שאינו מצויה ואע"ג דברוח שאינו מצויה מפטר הא שומר חנם כדאמרינן בסוף ארבעה וחמשה (לקמן דף מה.) גבי ארבעה נכנסו תחת הבעלים כו' וחייבין לשלם דמי שור לבעלים חוץ מגשומר חנם ומוקי לה כגון דנטריה שמירה פחותה דשומר חנם כלתה לו שמירתו והתם לא כלתה שמירתו ומייתי מדר' יהודה דמועד עליס (לקמן דף לט: ושם) גבי עבה אומן שקלקל דפריך למאן דפטר (בשומר) חנם מבריתא דתקנתו נתן בהמה לעבה ונבלה חייב מפני שהוא כרוצה שכר ס"אלמא ס"ד דמקשה אפי' בחנם חייב כמו שומר שכר שחייב על האגידה ומשני אימא מפני שהוא רוצה שכר ולפיכך בשכר חייב בחנם פטור דהוי כעין גרגיה [עי' תוס' ב"מ פב: ד"ה וסבר וב"ב לג: ד"ה חייב]:

לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים. והא דתני (לקמן דף נב:) שור פקח ביום פטור דשור עיניו למטה ומיבעי ליה לעיוני טפי מאדם: **הרי** אמרו לרכובה שלשה. י"מ דלענין שבישראל קאמר אבל אחרים הכל לפי המבייש והמתבייש ולר"י נראה דהיינו לגדול שבישראל דומיא דההיא דתנן בהמובל (לקמן דף 5.) סטרו נותן לו מאתים זוז ומוקי לה (לקמן ד' 55.) לגדול שבישראל: **קנסא** קמגבית בבבל. ואו קנסא אלא דין קנסא הוא כדאמרינן בהמובל (לקמן ד' פד:) דמילתא דלית בה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו: **אלא** שבור את שיניו. דליכא פסידא אחרי מדאסר ליכנס שלא ברשות:

ומי

קמ"ל [6]דאין הולכין בממון אחר הרוב: ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור: אמאי פטור איבעי ליה לעיוני ומיזל אמרי דבי רב משמיה דרב בממלא רה"ר כולה חביות שמואל אמר באפילה שנו רבי יוחנן אמר בקרן זוית אמר רב פפא לא דיקא מתניתין אלא או כשמואל או כרבי יוחנן דאי כרב מאי אריא נתקל אפילו שבר נמי [3]אמר רב זביד משמיה דרבא הוא הדין דאפי' שבר והאי דקתני נתקל איידי דבעי למתני סיפא ואם הוזק בה בעל חבית חייב בנזקו דדוקא נתקל אבל שבר לא מאי טעמא הוא דאזיק אנפשיה קתני רישא נתקל אמר ליה ר' אבא לרב אשי הכי אמרי במערבא משמיה דר' [2]עולא [4]לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים הוה עובדא בנהרדעא וחייב שמואל בפומבדיתא וחייב [7]רבא בשלמא שמואל כשמעתיה אלא רבא לימא כשמואל ס"ל אמר רב פפא [5]קרנא דעצרא הוי דכיון דברשות קעבדי [1]איבעי ליה לעיוני ומיזל שלח ליה רב חסדא לר"נ [8]הרי אמרו לרכובה שלש ולבעיטה חמש [9]ולסנוקרת שלש עשרה לפנדא דמרא ולקופינא דמרא מאי [10]שלח ליה חסדא חסדא קנסא קא מגבית בבבל אימא לי גופא דעובדא היכי הוה שלח ליה דההוא גרגותא דבי תרי דכל יומא הוה דלי חד מנייהו אתא חד קא דלי ביומא דלא דיליה א"ל יומא דידי הוא לא אשגח ביה שקל פנדא דמרא מחייה א"ל מאה פנדי בפנדא למחייה אפילו למ"ד לא עביד איניש דינא לנפשיה במקום פסידא עביד איניש דינא לנפשיה דאתמר רב יהודה אמר לא עביד איניש דינא לנפשיה רב נחמן אמר עביד איניש דינא לנפשיה היכא דאיכא פסידא כ"ע לא פליגי דעביד איניש דינא לנפשיה כי פליגי היכא דליכא פסידא רב יהודה אמר לא עביד איניש דינא לנפשיה דכיון דליכא פסידא ליזיל קמיה דיינא ר"נ אמר [11]עביד איניש דינא לנפשיה דכיון דבדין עביד לא טרח מתיב רב כהנא [12]בן בג בג אומר אל תיכנס לחצר חברך ליטול את שלך שלא ברשות שמא תראה עליו כגנב אלא שבור את שיניו ואמור לו שלי אני נוטל א"ל

עמך

אין הולכין בממון אחר הרוב. היכא דמסתפקא לן מילתא כגון הכא וכגון (לקמן דף מו.) המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן לא אמרינן בתר רובא זיל ולחריסה קנאו והוי טעות אלא אמרינן המוליא מחבירו עליו הראיה ויכול לומר לו לשחיטה מכרתיו לך: **בקרן זוית.** שנכנסין ממבוי למבוי מן הצד הייתה בצד המבוי אצל הקרן וכשהחזיר זה פניו לא ראה אותה: **אלא אי כשמואל אי כר' יוחנן.** שהמניח לא פשע הלכך דוקא נתקל אבל שבר ברצון חייב: **דוקא נתקל אבל שבר.** ברצון ואמ"כ הוזק בחרסיו פטור בעל החבית דאיהו הוא דאזיק אנפשיה: **פנא רישא.** נמי נתקל: **לפי שאין דרך בני אדם כו'.** אמתני' מהדר ליה תימא באפילה אי) בקרן זוית אלא אפי' באורה פטור הנתקל ודקשיא לך איבעי ליה עיוני ומיזל אין דרך בני אדם להתבונן בדרכים: **וחייב שמואל.** את הנתקל לשלם: **בשלמא שמואל כשמעתיה.** דמוקי למתניתין באפילה הא באורה חייב: **קרנא דעצרי.** קרן זוית הסמוכה לבית הבד: **דהואיל וברשות קעבדי.** שמנהגם היה כן כשהיתה בית הבד מלאה בני אדם היו הבאים מושיבין כליהם ברשות הרבים וממתינין עד שיצאו אלו: **הרי אמרו לרכובה שלש.** מנהג הדיינין לגבות מן הבועט את חבירו בארכובתו של בועט ג' סלעים לבשת לפי שגדולה בשת מכת הארכובה מדמיפת היד: **לבעיטה.** ברגל: **לסנוקרת.** אוכף של חמור שהכה בו את חבירו: **שלש עשרה.** סלעים לבשתו לבד חיוב שאר הדברים: **לפנדא דמרא.** בית יד של פוטיי"ר: **קופינא.** הברזל עצמו אצל הנקב: בשת קנס הוא: **גופא דעובדא.** דפנדא וקופינא: **גרגותא.** בור מים מכונסין להשקות שדות: **מאה פנדי.** ק' הכאות היה לו להכותו שהרי גזלו מימיו: **כפנדא.** היינו בית יד: **לא עביד איניש דינא לנפשיה.** ואפי' דין אמת לא יעשה הוא לעצמו אלא ילך אצל הדיין: **במקום דליכא פסידא.** אי אזיל לבי דינא דאתאזיל לבי דינא ואתי קא דלי הא ולא ידע מאי דלי אי שמא יכלו המים מן הבור ואין לו פרעון לזה דקא מפסיד כי האי גוונא עביד איניש דינא לנפשיה: **אל תיכנס לחצר חבירך.** בגניבה ובסתר אלא תראה עליו כגנב: **אלא שבור את שיניו.** כלומר קח בחזקה וקשיא לרב יהודה:

עמך

---

1) [לקמן מו: ב"מ נב:], 2) [לקמן כח., 3) ב"מ מעלתי וכן הוא בר"ן], 4) ב"מ רנה וכן לקמן, 5) פי' הרמב"ם קבן אלבעותיו כמו אוגד אגודה, 6) [לקמן כד:, 7) [תוספתא ב"ק ע"ב], 8) בב"מ לימא מו, 9) [עי' תוספות יומא פה. ד"ה להחזיר וכב"מ כ: ד"ה איסורא וכבתובות מו: ד"ה להחזיר וכסנהדרין ג: ד"ה דיני], 10) ל"ל נהנו, 11) ר"מ מ"ז, 12) עי' ר"מ מ"ש בפס תוס' פרק האומנין.

גליון הש"ם

תוס' ד"ה אמאי כו' ולא שייך כאן כל המשנה. ועי' לקמן לב ע"ב תוספות ד"ה והא הכא:

רבינו חננאל (המשך)

דאיכא פסידא עביד איניש דינא לנפשיה ומחי ליה לכתחלה וכל שכן דאי כבר מחייה דפטור דדינא קא עביד אמר לא מצינא דאיטרח לבי דינא. במקום דאיכא פסידא דברי הכל עביד איניש דינא לנפשיה רב נחמן אמר עביד איניש דינא לנפשיה: **פסק'** והביאו ח' הלכות לברר הלכה כמאן מתרוייהו ושנינו לכולהו וקיימא לן כרב נחמן. והני כולהו בשינויא דרב נחמן הלכתא כותיה אמר הא דבן בג בג

---

6) מכאן עד שאין דרך וכו' הוגה גם בשיטה מקובצת על פס דגינו ז"ל ומכן כאן הוא משולב הכנה וע"ע.

לעזי רש"י

פרשי"ר [פרשוי"ר]. מעבר.

מוסף רש"י

דאין הולכים בממון אחר הרוב. אלא אחר המוחזק, אם יש לו שום טענה (רשב"ם ב"ב צב:).

רבינו חננאל

לא קרו לבדא חביתא קמ"ל כד היינו חבית ולא אזלינן בממון אחר הרוב והדין עם הנתבע ועל התובע להביא ראיה וכן הדין: **פיס'** ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואקשי' אמאי משום דנתקל בה אם שברה פטור. הוה לעיוני ומיזל. ואוקמ' רב למתני' בממלא רשות הרבים חביות שאין לו מאין לעבור אבל אם אינה מליאה אמרי' איבעי ליה לעיוני ומיזל ואם שיבר חייב וכן הדין. ושמואל אמר באפילה פטור אבל באורה אם שיבר חייב. ר' יוחנן אמר בקרן זוית פטור. וסוגיין דשמעתין בממלא רשות הרבים כולה אפילו אם שיבר פטור ובאפילה או קרן זוית נתקל פטור שיבר חייב וקיימא לן כר' יוחנן [1] דהא אמר רב פפא מתני' דייקא כוותיה ותוב הא תנן סתמא אדם מועד לעולם ואפי' אנוס חייב בנזק ושמואל ורב דחייבי בכי האי גוונא בנתקל כל שכן דמחייב בה ר' יוחנן ואסיק' דכי הוה עובדא בקרנא דבי עצרי הוה דכיון דברשות קא עבדי מחייבינן לעוברין ושבין לעיוני ומיזל אבל זולתם באפילה או בקרן זוית לא דאמרי' אין דרך בני אדם להתבונן בדרכים. שלח ליה רב חסדא לרב נחמן הרי אמרו לרכובה ג' פי' המכה את חבירו ברכובתו חייב לתת לו ג' סלעים. לסנוקרת פי' הכאה באגרוף תחת לחייו י"ג סלעים המכה את חבירו בפנדא דמרא פי' שופינא שהוא עץ המרא שחופר בו בקופינא דמרא כמה סלעין מחייבינן ליה שלח ליה רב נחמן חסדא חסדא קנסא אתה רוצה לגבות בבבל. הגד לי המעשה שבא לידך והגיד לו דגרגותא הוה לתרי דכל יומי דלי חד מנייהו אתא חד דלי ביומא דלאו דיליה וקם איידך למגעיה לא אשגח ביה שקל פנדא דמרא ומחייה אמר ליה רב נחמן כל כי האי גוונא אפילו רב יהודה דפליג עלי בהא מודה לי דכיון

עמך. בתמיה [כלומר] וכי [נראה] בעיניך שתשובה זו הוגנת היא. ליטעמא אחרינא עמך תהא תשובה זו שאינה כלום: **דדין.** תבעהו לדין: **אומריס לו.** ב"ד שלו הוא נוטל מבעלי ליה: **מאי לאו.** דהוי עליון מועד לאי הוה שביק ליה ומיית דידיה ליכא פסידא דמשלם ליה כוליה: **כשם.** לאי הוה אזיל לבי דינא אדהכי מיית דיליה ולית ליה אלא פגנא נזקא: **להביא וליוחיו.** כגון אם היה זה טוענו שהאבן שלו ונרוך זה להביא שטר מכירה שקנאה: **שלנו ימיו.** שהגיע יובל: **מסרסב.** מפליר: **וחכל בו.** הרב בעבד: **לא הקמו כופר לשוב וגו'.** דרוש בה לשב למי שרולה לשוב לקלקולו ולהיות עבד. ליטעמא אחרינא לשב למי שדינו להיות שב אל משפחתו ואינו רולה: **לא הקמו.** לגרסו שוב ממון: **בעבדא גנבא.** דאיכא פסידא: **עד האידנא היתירא.** דכתיב אם אדוניו יתן לו אשה (שמות כא): **והשתא.** שהוא בן תורין: **איסורא.** ורשאי להלקותו ולהפרישו דהאי דינא לאו לנפשיה הוא: **הא שברה חייב.** ואוקמתא רב לעילא) בממלא רה"ר כולה חביות. אלמא לא עביד [איניש] דינא לנפשיה אפי' במקום פסידא: **בשאינה יכולה להגיל ע"י דבר אחר.** דבדין קא עבדת. אלמא לא עביד איניש דינא לנפשיה אפי' במקום פסידא כי הכא שבעלה מוכה כל שעה: **כשיכולה להגיל ע"י דבר אחר.** דלא דינא עבדת: **פרע לשליח כ"ד.** שפטור על הנזקים: **לנקוט פורא וליתיב.** יקח מקל ויסב על דרך הראשון דהא דינא הוא דהא אמרת מה שנתן נתן. אלמא חילוף מעליא הוי: **דרך עקלתון.** דלאו דינא הוא: **קרובה לזה.** לעניינו היושבין סמוך לאותו לד: **ורחוקה לזה.** לאותן הסמוכין לגד האחר שיהא צריכין להקיף כל סביבות השדה וכשהיתה בגמצע השדה לא היו מקיפין כל כך: **מ"ה.** דלאו חילוף הוא [א] אמאי שלו לא הגיעו: **לפוטרו מן המעשר.** דלף פאה הנשארת הפקר משינא ואע"ג דנקט לה איהו פטורה ממעשר: **חייב בפרט ובעוללות וכו'.** אע"ג דהפקר פטור מפאה דתנן (פאה פ"א מ"ד) כל שהוא אוכל ונשמר חייב במעשר וכפאה) אפ"ה כי האי הפקר חייב בכל הני כדמפרש טעמא בהגוזל עניים (לקמן לד.) דכתיב ביה) תעזוב יתירא: **ופטור ממעשר.** דלא כתיב ביה תעזוב יתירא אלמא הפקר כל דהו פטור ממעשר כדתנן) כל שהוא אוכל ונשמר חייב במעשר: **אלא שטיגפו כליו במים.** דרב מוקי למתניתין כשלא הפקיר את מימיו הלכך נמלא שנזוקו כליו של זה במומנו של זה והוי כי שורו:

ואי בתם אמאי חייב. בשלמא אי אייבי במועד יש לו להתחייב שאינו בהול והיה לו לשומטו אבל אי בתם אייבי לא אלקא דעתך שהיה לו לשומטו לפי שהוא בהול שירא להפסיד ולא מסיק אדעתיה לשומטו:

משבר ויוצא. אע"ג דלעיל אמרינן שהיה לו לשומטו היינו משום דליכא עיריתא בשמיטה יותר מבדמיפה אבל הכא לא אטרחוהו לבדקן זה על זה:

מניין לנרצע שבלו ימיו. אורחא דמילתא נקט שאז רגילות לברהב לפי שאינו יכול להשתעבד עוד בו:

טעמא דנתקל הא שבר חייב. אליבא דרב פריך דמוקי לה בממלא דבלא ממלא מודה ר"נ דאין לו לשבר דאיכא ליה לקגויי באידך גיסא דלא פליג אכולהו אמוראי דלעיל ולתרוייהו לא פריך דאע"ג דאייבי בממלא ליכא פסידא דלא דמי לאחר חבירו שאדם יכול להקיף ברה"ר ולילך בכל מקום שירצה: **לא** בשיכולה להציל על ידי דבר אחר. וכיון דיכולה להציל על ידי דבר אחר אפילו דין אינו:

ולינקוט פורא וליתיב. וס"ד השתא דשלו לא הגיעו לפי שאין יכול להזמין כל עוברי דרכים לבית דין:

אי הכי מה שנתן נתן **אמאי.** ולא גרסינן [אמאי] שלו לא הגיעו: (**אי** הכי) **אמאי** זה וזה **פאה.** דבשלמא אותו שנטלו הויא פאה הואיל דנטלו מדעתו אלא אותו שהניח אמאי דמילתא היה בדעתו שאם יטלו מלד אחר שיחזור ויזכה בה: **זה** וזה **פאה לפוטרו מן המעשר** בדתניא כו'. ומייתי לאיה דבשביל שחזר וזכה בו לא מחייבינן (א) כיון דמתחילה פאה גמורה היתה ונפטרה ופאה דמיפטרא מן המעשר לא מטעם הפקר דהא תנן במסכת פאה (פ"ו מ"א) ב"ש אומרים הפקר לעניים הפקר וב"ה אומרים אין הפקר עד שיפקיר אף לעשירים כשמיטה אלא היינו טעמא דמיפטרא כדדרשינן בספרי ובא הלוי כי אין לו אלא ונמלא עמך יצא זה שיש לו אלא ונמלא עמך שאם הוא לוי עני נוטל פאה וטעמא דב"ש דילפי מפאה דכתיב לעני ולגר תעזוב אותם מה ת"ל תעזוב אותם יש לך עזיבה אחרת שהיא כזו כגון הפקר לעניים ולא לעשירים ובית הלל ילפי משביעית דכתיב תשמטנה ונטשתה מה תלמוד לומר ונטשתה יש לך נטישה אחרת שהיא כזו כגון הפקר לעניים ולעשירים:

אבל

עמך בן בג בג יחידאה הוא ופליגי רבנן עליה רבי ינאי אמר מאי שבור את שיניו בדין אי הכי ואמור לו ואומרים לו מיבעי ליה שלי אני נוטל שלו הוא נוטל מיבעי ליה קשיא ת"ש [א]שור שעלה ע"ג חבירו להורגו ובא בעל התחתון ושמט את שלו ונפל עליון ומת פטור מאי לאו [ב]במועד דליכא פסידא לא [ג]בתם דאיכא פסידא אי הכי אימא סיפא [ד]דחפו לעליון ומת חייב ואי בתם אמאי חייב [ה]שהיה לו לשמטו ולא שמטו תא שמע [ו]הממלא חצר חבירו כדי יין וכדי שמן בעל החצר משבר ויוצא משבר ונכנס אמר ר"נ בר יצחק משבר ויוצא לב"ד משבר ונכנס להביא זכיותיו ת"ש [ז]מניין לנרצע שכלו לו ימיו ורבו מסרהבו בו לצאת וחכל ועשה בו חבורה שהוא פטור ת"ל [ח]לא תקחו כופר לשוב לא תקחו כופר לשב הכא במאי עסקינן בעבדא גנבא עד האידנא לא גנב והשתא גנב עד האידנא הוה אימתיה דרביה עליה השתא לית ליה אימתא דרביה עליה ר"נ בר יצחק אמר בעבד שמסר לו רבו שפחה כנענית עד האידנא היתירא והשתא איסורא ת"ש המניח את הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור טעמא דנתקל בה [ט]הא שברה חייב אמר רב זביד משמיה דרבא הוא הדין אפי' שברה והאי דקתני נתקל איידי דקבעי למיתני סיפא אם הוזק בעל חבית חייב בנזקו דדוקא נתקל אבל [י]שבר לא דהוא אזיק נפשיה קתני רישא נתקל ת"ש [כ]וקצתה את כפה ממון מאי לאו בשאינה יכולה להציל ע"י דבר אחר לא שיכולה להציל ע"י דבר אחר אבל אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר פטורה אי הכי אדתני סיפא ושלחה ידה פרט לשליח ב"ד לפלוג ולתני בדידה בד"א בשיכולה להציל ע"י ד"א אבל אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר פטורה ה"נ קאמר בד"א בשיכולה להציל ע"י דבר אחר אבל אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר נעשה ידה כשליח ב"ד ופטורה ת"ש [ל]הרי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו נטלה ונתן להם מן הצד מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו ואי אמרת עביד איניש דינא לנפשיה לנקוט פורא וליתיב [מ]אמר רב זביד משמיה דרבא גזירה שמא יתן להם דרך עקלתון רב משרשיא אמר בנותן להם דרך עקלתון רב אשי אמר כל מן הצד דרך עקלתון הוא קרובה לזה ורחוקה לזה אי הכי אמאי שלו לא הגיעו לימא להו שקולו דידכו והבו לי דידי משום דרב יהודה [נ]דאמר רב יהודה [ס]מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו ת"ש [ע]בעל הבית שהניח פאה מצד אחד ובאו עניים ונטלו מצד אחר זה וזה פאה וא"א עביד איניש דינא לנפשיה אמאי זה וזה פאה לנקוט פורא וליתיב אמר רבא מאי זה וזה פאה לפוטרן מן המעשר כדתניא [פ]המפקיר את כרמו והשכים בבקר ובצרו חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה ופטור מן המעשר: **מתני'** נשברה כדו ברה"ר והוחלק אחד במים או שלקה בחרסית חייב רבי יהודה אומר [צ]במתכוין חייב באינו מתכוין פטור: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב [ק]לא שנו אלא שטינפו כליו במים אבל

(משם). **רב אשי אמר.** מתני' בכל דרכים שבעולם מיירי, הן יחידים הן עקלתון, ולא משום גזירה אלא משום דלולבו הוו עקלתון, דכל דרך שעתמין מלד אחד אלא היה שם דרך תחילה, יש בני אדם שעשאת להם רחוקה מן הראשונה ויש שעשאת להם קרובה יותר, דלאותן העומדים בעיר מלד דרך הראשון אז נעשית להם עכשיו דרך עקלתון ואין הרשות בידו לגזול את הרבים, וכיון דב אחי לבא לבוד זכיך ליכא מידי אלא חילוף טעמים בעין משמעות דתרשין איכא ביניהו (שם ק). אי הכי. מקשי לכולהו כיון דתקנת תמכים הוא אי דין הוא דאלו לא הגיעו, אם כן למה מה שנתן נתן, לימא להו כו' דמקח טעות הוא (שם). מיצר שהחזיקו בו רבים. לנשואו לאן דרך, אסור לקלקלו. ואע"פ שהוא של יחיד (ב"ב כו:). שאשוהו ומיקעוהו לחילוף והבעלים ידעו ושתקו, ודאי לרבים מחל, וכ"ש שנתן להם ההוא דרך בידים, הלכך מה שנתן נתן וכגון שהחזיקו (דשב"ם שם ק). **והשכים בבקר ובצרו.** וזכה ביה אילו עלמו (נדרים מד:) קודם שיבאו עניים לבצרו שיזכו בהפקר אם היו קודמין (לקמן צד.). **חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה.** כמו משאר כרם (נדרים שם) דאע"ג דהפקר פטור מכולם, דכתיב תלוף שדך וכרמך, מהני תעזוב יתירא כי האי גוונא דלא הוי הפקר לפטור, ואע"פ שפטור מן המעשר, וכלל הני כתיב תעזוב יתירא כו' (לקמן צד. וכעי"ז חולין קלד: ותמורה ז. ונדה נא).

א) ג"ב לט:, **ב)** ב"ב יב. כו: ס: ק., **ג)** לקמן לד. נדרים מד: חולין קלד: תמורה ז. מה נא., **ד)** [לקמן ל.], **ה)** [לקמן ל.], **ו)** [ל"ל: ונשמר חייב בפאה], **ז)** [וקלא יט, כג], **ח)** [מעשרות פ"א מ"ח],

תורה אור השלם

1. וְלֹא תִקְּחוּ כֹפֶר לָנוּס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ לָשׁוּב לָשֶׁבֶת בָּאָרֶץ עַד מוֹת הַכֹּהֵן:
במדבר לה לב
2. וְקָצַתָּה אֶת כַּפָּהּ לֹא תָחוֹס עֵינֶךָ: דברים כה יב

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה זה וכו' לא ממיינינן ליה במעשר כיון דמתחילה:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה מ"ה כו' אמאי שלו כו'. נ"ב נ"ע ועי' מוס' (ועי' בהגר"א סימן שמז):

רבינו חננאל

אומר שבור את שיניו ואמור לו את שלי אני נוטל כרב נחמן (דברים רבינא **ב)** נידחו ב) שור שעלה על גבי חבירו וכא בעל התחתון ושמט את שלו ונפל העליון ומת פטור הא נמי כרב נחמן ובשיגריא אוקמוה בתם דאית ליה פסידא חצי נזק ובמקום דאיכא פסידא אפילו רב יהודה מודה דעביד אינש דינא לנפשיה ואפי' הכי כיון דיכול להציל שור בשמיטה ודחפו לעליון ומת חייב. ג) הממלא חצר חבירו כדי יין גם זו כרב נחמן ורב נחמן בר יצחק שיגריא הוא דשני. ד) מניין לנרצע שכלו ימיו ורבו מסרהבו בו לצאת ואינו יוצא וחכל בו ועשה בו חבורה מניין שפטור ת"ל לא תקחו כופר לשוב. פי' לא תקח כופר לשוב לחזור אל משפחתו למסרב לשוב אל משפחתו כו' גם זו כרב נחמן ותיובתא לרב יהודה ומשני בעבדא גנבא דאית ליה פסידא. ורב נחמן בר יצחק משני כשרבו מסר לו שפחה כנענית ועד האידנא דהוא עבדא הות ליה התירא השתא דכלו ימיו ויצא לחירות איסורא ולאפרושי מאיסורא פטור החובל. ה) מתני' המניח את הכד ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ודייקא מינה טעמא דנתקל הא שיבר חייב קשיא לרב נחמן

אבל הוא עצמו פטור דקרקע עולם הזיקתו. ולא בעי למימר שהוחזק הוא עצמו במים לישנא משמע שהוחלק עצמו במים ולא שהוחזק בהן ובאפקריה לא מצי לאוקומי דל"ל לא מחייב לא מכלים ולא על עצמו:

ה"מ היכא דאפקרינהו. פ"ה דסבר רב דבור שמייבה עליו תורה בהפקיר רשותו וכורו ול"ת דבשמעתין דמחזרת (לעיל דף כא.) ר"ל דרב סבר בור ברשותו חייב ושמואל סבר דפטור ופי' שם בקונטר' דפליגי בהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו וי"ל דלא קיימא מסקנא דהתם הכי ומיהו נראה דרב מצי סבר שפיר דהפקיר רשותו ולא בורו נמי חייב אע"ג דאכנו וסכינו ומשאו לא אפקרינהו לא הוי בור ורב היינו משום דעדיפי מבור ואיכא נמי למיובינהו משום שור ולחייב בהן את הכלים אבל בור ברשותו ליכא למיובי משור דשור ברשותו פטור כדתנן (לעיל דף ט:) חוץ מרשות המיוחדת למזיק לכל הפחות בור הוי ופטור על הכלים ושמואל דסבר הכא דאפילו לא אפקרינהו הוי בור מצי סבר דבור ברשותו פטור לגמרי ואפילו בור לא הוי דמצי א"ל ברשותי מאי בעית ומה שבקונטרס רבה נמייב בהפקיר רשותו ובורו כמו בחופר בור ברה"ר אין נראה לר"י דחופר בור ברה"ר חפר בור באיסור וכן חפר בור ברשותו סמוך לרה"ר באיסור חפרו ואפילו חופר באמצע רשותו והפקיר רשותו ולא בורו כיון דשלו הוא חייב להסיר התקלה דלאמרינן בהפרה (לקמן דף מח. ושם) דכיון דאית ליה לממלייה ולא מלייה כמאן דכרייה דמי ° אבל הפקיר רשותו ובורו דחפר בהיתר וגם השתא הפקיר לאו בעל הבור הוא לא מחייב מדע דנכי' הפרה (לקמן נא.) דתקינן לאשכוחי בור של שני שותפין:

ונשוף באבן. דוקא נקיט דנשוף באבן אבל נתקל באבן ונשוף בקרקע פטור דקרקע עולם הזיקתו ואפילו שמואל ° מודה הכא דפטור כדפטר לקמן בהפרה (דף נג. ושם) נתקל בבור ונפל לאחורי הבור והיא לעליל דחייב שמואל גריך לאוקמא כגון שנחבט בקרקע שהמים נשפכים עליה דדמי לקרקע הבור ואע"ג דשור שדחף תביבו לבור וגם הים אבן ע"פ הבור ובא שור ונתקל בה ונפל לבור מחייבין בהפרה (שם) יש לחלק כיון שיש שם תקלה על הבור ומיהו ודאי לרב קשה כי היכי דקאמר רב קרקע עולם הזיקתו ה"נ נימא בעל האבן בור של פלוני הזיקו:

אמר רבה במתכוין להורידה בו'. רבה לא בעי לאוקמי במתכוין לשבור כדמוקי לה אביי לקמן משום דנשברה כדו דקאמר ת"ק משמע דנשברה מאליו עלה קאמי' ר' יהודה לחלק בין מתכוין לשאין מתכוין ול"ת והא ר' יהודה אית ליה בפרק האומנין (צ"מ דף פב: ושם ") דנתקל לאו פושע הוא גבי מעביר חבית ממקום למקום ונשברה דקאמר ר' יהודה שומר חנם ישבע ונשא שכר ישלם ומפרש התם האי כדייניה והאי כדייניה ואין לומר דמתכוין להורידה דהכא הוי פושע טפי דל"ל וי"ל דמחייב ר"מ אפילו נשברה דלמא בנתקל דוקא מחייב אבל נשברה דהוי אונס טפי לא וי"ל דקסבר רבה כי היכי דאמרינן התם לר"מ דשבועה זו תקנת חכמים היא בשומר שכר ה"נ לרבי יהודה תקנת חכמים היא בשומר חנם אלא דקסבר רבי יהודה דבשומר שכר לא רצו חכמים להקל: **ואונס** רחמנא פטריה. ומפלגא תחת פלגא לא מרבינן אונס גמור כדפירשתי לעיל (דף מז:"):

והתניא נשברה כדו בו'. ול"ת והיכי מייתי מברייתא דפטור ר"מ בנקנקים ברוח שאינה מצויה דלמא ה"מ לענין שאר נזקין אבל מתני' איכא לאוקמי באדם המזיק דדרך הלוכו נפלו החרסים על האדם מכאן ואדם המזיק חייב ברוח שאינה מצויה כדאמרינן לעיל סוף פרק שני (דף מז.) וי"ל דבמתניתין נמי קתני והולכן אחד במים דתקנת מימיו הוא ולא אדם המזיק ולמה מחייב שם ר"מ יותר מבנקנקים ול"ת ומאי פריך מולנערה לא תעשה דכר דבנפשרה ודאי מחייב ר"מ אע"פ שהנפילה היתה באונס מ"מ אחר כך היה לו לסלק וי"ל דרבי מאיר מחייב בכל ענין אף על פי שלא היה לו פנאי לסלק:

פליגי

אבל הוא עצמו פטור דקרקע עולם הזיקתו כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי מכדי [א]אבנו וסכינו ומשאו [ב]מבורו למדנו [ג]וכולן אני קורא בהן שור ולא אדם חמור ולא כלים [ד]והני מילי לענין קטלא [ה]אבל לענין נזקין אדם חייב וכלים פטורין ורב הני מילי היכא דאפקרינהו אבל היכא דלא אפקרינהו ממונו הוא מתיב רב אושעיא [ו]ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים מכאן אמרו [ז]נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים הא למה זה דומה לאבנו וסכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו אדרבה מה דומה לזה מבעי ליה אלא מאי דומה לזה אבנו וסכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו לפיכך אם הטיח צלוחיתו באבן חייב רישא קשיא לרב וסיפא קשיא לשמואל ולטעמיך תיקשי לך היא גופא [ח](קשיא) רישא פטור וסיפא חייב אלא רב מתרץ לטעמיה ושמואל מתרץ לטעמיה רב מתרץ לטעמיה במה דברים אמורים כשהפקירן אבל לא הפקירן חייב לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב ושמואל מתרץ לטעמיה השתא דאמרת אבנו סכינו ומשאו כבורו דמי לר' יהודה [ט]דמחייב על נזקי כלים בבור לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב א"ר אלעזר לא שנו אלא שנתקל באבן ונשוף באבן אבל נתקל בקרקע ונשוף באבן פטור כמאן דלא [י]כר' נתן איכא דאמרי א"ר אלעזר לא תימא בנתקל באבן ונשוף באבן הוא דמחייב אבל נתקל בקרקע ונשוף באבן פטור [יא]אלא אפילו נתקל בקרקע ונשוף באבן חייב כמאן כר' נתן: ר' יהודה אומר במתכוין חייב [וכו']: ה"ד מתכוין אמר רבה במתכוין להורידה למטה מכתיפו א"ל אביי מכלל דמחייב ר"מ אפילו נפשרה א"ל אין מחייב היה ר"מ אפי' אזנה בידו אמאי אנוס הוא [יב]ואונס [יג]רחמנא פטריה דכתיב [יד]ולנערה לא תעשה דבר וכי תימא ה"מ לענין קטלא אבל לענין נזקין חייב והתניא [טו]נשברה כדו ולא סלקו נפל גמלו ולא העמידו ר"מ [טז]מחייב בהזיקן וחכמים אומרים פטור

אכל. חוקן הוא עצמו פטור: **קרקע עולם.** שאין לה בעלים: **הזיקתו.** וממונו של זה גרמה בעלמא עבד ליה ורב לטעמיה דאמר לקמן (דף נ:) בור שחייבה עליו תורה להבנו ולא לחבנו: **מבורו למדנו.** בפ"ק (דף ו.): **שור ולא אדם חמור ולא כלים.** והני מילי היכא דאמת האדם דקרא במיתה משמעי דכתיב והמת יהיה לו אבל בנזק אדם חייב בעל הבור דקרא מכופר (א) ממעטינן: **וכלים פטורין.** על נזקי כלים פטור בעל הבור דשבירתן זו היא מיתתן ומתניתין נמי מיתיי בורו הוא הלכך כי חייב על נזקי הגוף חייבה ולא על הכלים: **ורב פ"מ.** דתקלתו למדנו מבורו: **דאפקרינהו.** כי בור דסבר רב שחייבה עליו תורה בהפקיר רשותו ובורו הוא דחייבתו: **אבל לא אפקרינהו ממונו הוא.** ומשורו למדנו הלכך טיעוף כלי ממונו דמזיק עבד אבל זק הגוף קרקע עולם עבדה ושמואל סבר בהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו נמי משמעי קרא ופטור בו את הכלים הלכך מתני' אע"ג דלא אפקרינהו בורו הוי ומאי דקתני חייב בהזק גופו קמיירי ולא בכליו ואע"ג דקרקע עולם עבדה ליה חייב דשמואל לטעמיה דאמר לקמן (דף נ:) בור שחייבה עליו תורה להבנו וכ"ש לחבנו ואע"ג דקרקע עולם אזקתיה: **נשתברו.** בכלי השור שייכא שבירה כגון עול וסולמין. קרעה שייכא במרדעת של חמור: **הא למה זה דומה אדרבה.** תולה כתיבא בלא כתיבא: **אלא מה דומה לזה כו'.** לאם הוזקו בהם כלים או נתקל בהן אדם ומת פטור: **רישא.** דקתני אבנו וסכינו דומין לבור: **קשיא לרב.** ס"ד אפי' בדלא אפקריה מיירי: **וסיפא.** דקתני אם הטיח אחר צלוחיתו באבן של זה חייב: **קשיא לשמואל.** דהשתא משמע דמשורו למדנו: **בד"א.** דאבנו דומה לבור כשהפקירו: **לר' יהודה דמחייב על נזקי כלים בבור.** בפרק שור שנגח את הפרה (לקמן דף נג.): **לא שנו.** דהטיח צלוחיתו באבן חייב: **אלא שנתקל באבן ונשוף.** הכלי באבן: **פטור.** דקרקע גרמה לו: **דלא כר' נתן.** דאמר לקמן (דף נג.) בשור שדחף את חבירו לבור כל היכא דליכא לאשתלומי מהאי שור משתלם מבור האי דעבד ליה הזיקא: **במתכוין להורידה למטה מכתיפו.** ונתקל והוטחה בכותל חייב דנתקל פושע הוא: **אמר אביי מכלל.** דר"מ דמחמיר טפי מחייב: **אפי' נפשרה.** נימוחה הכל מעצמה על כתיפו דהוי אונס: **נפשרה.** נימוחה כדמתרגמינן (שמות טז) וחס השמש ונמס פשר: **אפילו אזנה בידו.** אפילו נפשרה מעצמה שלא נפלה מידו אלא נימוחה ונשאר האזן בידו:

פטור

ת"ק משמע דנשברה מאליו עלה קאמי' ר' יהודה לחלק בין מתכוין לשאין מתכוין ול"ת והא ר' יהודה אית ליה בפרק האומנין (צ"מ דף פב: ושם ") דנתקל לאו פושע הוא גבי מעביר חבית ממקום למקום ונשברה דקאמר ר' יהודה שומר חנם ישבע ונשא שכר ישלם ומפרש התם האי כדייניה והאי כדייניה ואין לומר דמתכוין להורידה דהכא הוי פושע טפי דל"ל וי"ל דמחייב ר"מ אפילו נפשרה דלמא בנתקל דוקא מחייב אבל נפשרה דהוי אונס טפי לא וי"ל דקסבר רבה כי היכי דאמרינן התם לר"מ דשבועה זו תקנת חכמים היא בשומר שכר ה"נ לרבי יהודה תקנת חכמים היא בשומר חנם אלא דקסבר רבי יהודה דבשומר שכר לא רצו חכמים להקל: **ואונס** רחמנא פטריה. ומפלגא תחת פלגא לא מרבינן אונס גמור כדפירשתי לעיל (דף מז:"):

והתניא נשברה כדו בו'. ול"ת והיכי מייתי מברייתא דפטור ר"מ בנקנקים ברוח שאינה מצויה דלמא ה"מ לענין שאר נזקין אבל מתני' איכא לאוקמי באדם המזיק דדרך הלוכו נפלו החרסים על האדם מכאן ואדם המזיק חייב ברוח שאינה מצויה כדאמרינן לעיל סוף פרק שני (דף מז.) וי"ל דבמתניתין נמי קתני והולכן אחד במים דתקנת מימיו הוא ולא אדם המזיק ולמה מחייב שם ר"מ יותר מבנקנקים ול"ת ומאי פריך מולנערה לא תעשה דבר דבנפשרה ודאי מחייב ר"מ אע"פ שהנפילה היתה באונס מ"מ אחר כך היה לו לסלק וי"ל דרבי מאיר מחייב בכל ענין אף על פי שלא היה לו פנאי לסלק:

פליגי

עין משפט נר מצוה

יז א ב מיי' פי"ג מהל' מזקי ממון הלכה כ סמג עשין סח טור ש"ע ש"מ סימן מיז סעיף ג:
יח ג ד מיי' שם הלכה ז כ סמג שם טוש"ע שם סימן מי סעיף כא וסימן מיב סעיף ה:
יט ה מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סימן מיז סעיף ג:
כ ו מיי' פ"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה ט ופ"י מהלכות רוצח הלכה ז:

רבינו חננאל

ופטור מן המעשר: [מתני'] נשברה כדו ברה"ר והחלק אחד במים או שלקה בחרסית חייב. אמר רב יהודה אמר רב לא שנו אלא שנטנפר כליו במים אבל הוא עצמו אם הוזק פטור מאי טעמא קרקע עולם הזיקתו. אמר ליה שמואל מכדי אבנו סכינו ומשאו שהזיקו מבור למדנו ואלו כמו אבנו הן בכולן אני קורא בהן שמה שור שור ולא אדם חמור ולא כלים והני מילי לענין קטלא אבל לנזקים אדם חייב נמי וכלים פטורים דתניא למה זה דומה וכו'. ותרצנא מה דומה לזה מניח אבנו וצלוחיתו לרשות הרבים והזיק בהן אחר חייב בנזקי אדם ופטור בנזקי צלוחית. ומשני רב היכא דאפקרינהו להני אבנו סכינו ומשאו פטור בנזקי כלים אבל לא אפקרינהו ממוניה נינהו וכשורו הן חשובין שחייב בנזקי הכלים הלכך לרב הוי ממוניה וחייב בכלים ושמואל כל תקלה ברה"ר בור חשיב ליה וחייב בנזקי אדם ופטור בנזקי כלים ואותבינן עלייהו ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים מכאן [אמרו] נפל לתוכו שור וכליו ונשברו חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים מה דומה לזה אבנו סכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב. הא מתניתא קשיא לתרוייהו והיא גופה קשיא רישא אסיפא רישא קתני ופטור על הכלים וסיפא קתני הטיח צלוחיתו חייב. רב מתרץ לטעמיה חייב על הבהמה ופטור על הכלים בד"א כשהפקירן אבל לא הפקירן אפי' בכלים חייב דממוניה נינהו לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב בעל האבן שמואל מתרץ לטעמיה חייב על הבהמה (ופטור על הבהמה) ופטור על הכלים דכבור נינהו לפיכך פטור בכלים. ולר' יהודה דמחייב אנזקי כלים בבור הטיח צלוחיתו באבן חייב בעל האבן. חלוקת ר' יהודה ורבנן בסוף פרק שור שנגח את הפרה. אמר ר' אלעזר לא שנו כו' איכא דאמרי אמר ר' אלעזר לא תימא נתקל באבן הוא אבל נתקל בקרקע ונישוף באבן פטור אלא אפילו נתקל בקרקע ונישוף באבן חייב כמאן כר' נתן פי' כיון לדברי

מסורת הש"ס

א) [נעיל ג: ו. לקמן נא: מח:], ב) לקמן נב., ג) כ"ל מ"ז, ד) [נעיל ה: וש"נ], ה) [לקמן נג.], ו) [נדרים כז.] ע"ז נד., ז) לקמן נו. נע: ב"מ פב:, ח) [עי' תוס' ב"מ קיח. ד"ה זמן], ט) [ד"ה ומכנ'], י) [ד"ה ומטולמ'],

תורה אור השלם

1. וְכִי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִּי יִכְרֶה אִישׁ בּוֹר וְלֹא יְכַסֶּנּוּ וְנָפַל שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר: שמות כא לג
2. וְלַנֶּעֱרָ לֹא תַעֲשֶׂה דָּבָר אֵין לַנֶּעֱרָ חֵטְא מָוֶת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה: דברים כב כו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שור ולא וכו' מכופר ממעטיה הס"ל:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ה"מ כו' אבל הפקיר רשותו ובורו. עיין לעיל דף ו ע"ל מוספות ד"ה מה לבור: שם ד"ה ונשוף כו' מודה הכא דשבור. עיין לקמן דף כ ע"ב מוספות ד"ה לשמואל:

מוסף רש"י

דכתיב ולנערה לא תעשה דבר. משוס לתוספה היא (נדרים כז.).

רבינו חננאל (המשך)

הכל אבנו כשהפקירו בור הוא. אמר ר' אלעזר נתקל שור וכיוצא בו בקרקע ונחבט באבן ונשבר חייב בעל האבן כי הוא בעל הבור ודומה הקרקע הזה לשור שדחף את שור אחר לאבן שהוא בור ואמרי' כמאן כר' נתן. רבנן כי האי גוונא פטרי ליה לבעל הבור דתניא שור שדחף את חבירו לבור בעל השור חייב בעל הבור פטור ר' נתן אומר זה משלם מחצה וזה משלם מחצה. ואסיק' לר' נתן תמן בעיקר פלוגתייהו כל היכא דליכא לאשתלומי מתורא משתלם מריה דבירא כוליה הזיקו הלכך כיון דקאמר ר' אלעזר חייב כמאן כר' נתן כיון דליכא לאשתלומי מן הקרקע משתלם כל הנזק מבעל האבן. וחלוקת ר' נתן ורבנן ופירוש טעמן בפ' שור שנגח את הפרה באחריתו וקיימא לן כשמואל דקי"ל כוותיה בדיני וכר' אלעזר אליבא דר' נתן: פים' ר' יהודה אומר במתכוון חייב כו' דייקינן מדקתני ר' יהודה במתכוון חייב ואוקמ' רבה במתכוון להורידה למטה מכתיפו ונפלה ונשברה מכלל דת"ק דהוא ר' מאיר מחייב אפי' אחזו בידו ואמאי אנוס הוא ואונס רחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא

פטור מדיני אדם. כדמפרש לקמן: **וחייב בדיני שמים.** משום דלא סליק: **ברוח שאין מצויה.** דלמנוס הוא: **אלא אמר אביי בפרפי פליגי.** במתני' כשהזיק הכל בשעת נפילה ופליגי כשהחזיק בתרסי' לאחר נפילה: **במפקיר נזקיו.** כגון זה דמסתמא מפקיר לתרסיו ור"מ סבר מפקיר נזקיו חייב דבור שחייבה עליו תורה בבור ברה"ל דהפקר הוא חייבה ר' יהודה בסבר פטור [ס"ל] דהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו זהו בור האמור בתורה ולקמן (דף מט:) פליגי ר' ישמעאל ור"ע בהא מילתא וה"ק רבי יהודה במתכוין לשוברה והזיק בנפילה חייב ובשאין מתכוין אלא מתכוין להורידה מכתיפו ונתקל ונשברה פטור דנתקל לאו פושע הוא ובהזיק דלאחר נפילה נמי לקמן מפרש מאי מתכוין איכא: **ומדמסניתין בתרסי כו'.** גמרא קפריך לה: **אלא בשעת נפילה.** היכי איכא למימר נתקל פושע הוא מה הוא יכול לעשות אם נתקלה בהמתו דבשלמא נתקל הוא ונשברה כדי איכא למימר איכבי ליה לעיוני ומיזל אלא גמלו מי איכא למימר הכי: **ערעפא דנהרא.** שגדל הנהר וכסה את עין הדרך ופושע הוא בכך שאילו היה הדרך מגולה לא נתקל גמלו: **ערעפא.** לשון שרוע וקלוט (ויקרא כב): **פושע הוא.** ואין לו דין נתקל: **דאתקיל.** בדרך יבשה ונתקל ביה בהמתו והוי ליה איהו פושע: **לזכות בתרסיה.** שלא הפקירן חייב ובשאין מתכוין שוב לזכות בהן פטור דמפקיר נזקיו פטור: **והאיכא ר"מ דמחייב.** מדקתני בברייתא ולא סלקה ולא העמידה מכלל דבהיזק דלאחר נפילה פליגי: **אף בשעת נפילה.** ומשום דליתנא דברייתא לא משתמע בשעת נפילה אלעזר ורבי אלעזר לאמר אמר מאי דבר אמר אמר אמ